

פ

רכישת או קבלת מתנות מרכוש המוברח מהמכס

הנני לאשר קבלת מכתבך, מיום ר"ח מנ"א תשד"מ ולהשיבך על שאלותיך: ...ומה ששאלת אם מותר לך להשתמש במכשירים שקבלת מתנה, אך יש ספק אם שולם עליהם מכס וכו', הדין פשוט ביותר ולא צריך הייתי להאריך בו, אלא משום שמצוה לפרסם חומר האיסור, אציין לך ההלכה ממקורותיה: מבואר בברייתא (בבא קמא קיג.) אסור להבריח מן המכס. וכך פסק הרמב"ם (בפרק ה' מה' גזילה), וזו לשון מרן בשולחן ערוך (חו"מ סימן שס"ט סעיף ו'), מוכס שפסקו המלך ליטול דבר קצוב... לגבותו למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך... דינא דמלותא דינא, ולא עוד אלא שהמבריח ממכס זה עובר על לא תגזול מפני שהוא גזול מנת המלך בין שהיה מלך ישראל בין שהיה מלך עכו"ם וכו'. ובתחלת אותו סימן פסק מרן עוד: אסור לקנות דבר הגזול מהגזולן וכו' מחזיק ידי עוברי עבירה ועובר על לפני עור לא תתן מכשול והלוקח ממנו מטלטלין דינו כלוקח מן הגנב שנתבאר בסימן שנו"ו (ושם נתבאר חומר האיסור לקנות מגנב וכל פרטי דיני הקונה מגנב). עוד פסק שם בסעיף ב': אסור ליהנות בדבר הגזול ואפילו לאחר יאוש והוא שידע בדאי שדבר זה הוא הגזילה עצמה. כיצד, ידע שבהמה זו גזולה אסור לרכב עליה או לחרוש בה. גזול בית או שדה אסור לעבור בתוכה או ליכנס בה בחמה מפני החמה וכו' ועיין שם באורך.

מכאן ברור ופשוט ביותר שאסור לקנות רכוש מוברח מהמכס וכן

לקבל מתנות, ואם קבלת אסור לך ליהנות מאותו רכוש ותמחר להחזירו לנותן כדי שלא תיהנה מאיסור ולא תסייע בידי עוברי עבירה.

פא

בדין הלואה ללא עדים

עוד שאלת לגבי האיסור להלוות בלא עדים או שטר וכו' אם מספיק שהמלוה יכתוב בפנקסו, והלוה שהוא אדם נאמן ישלם אף אם לא יזכור וכו'. הנה באופן כזה יש חשש אחר, שהלוה שהוא אמנם נאמן, עלול הוא לשכוח החוב לגמרי, ואף כאשר ישלם לך עפ"י פנקסך יתכן ובלבו ישאר ספק קל לגבי אמיתות החוב, שכיון שהוא שכח כליל יתלה באיזו טעות שאתה טעית וכדומה, ותגרום לו חשד שוא. הן אמת, שראיתי כמה בני אדם נוהגים כן, ואף אנכי נהגתי כמה פעמים להלוות על סמך רשימה בפנקסי, כדי שלא להמנע מגמילות חסד בגלל הצורך בשטר או בעדים, אעפ"כ לא נראה לי שלהלכה טוב הדבר.

והנה בעייני עתה בזה עלה בדעתי להציע לך, בדבר הערתך כאשר מלויים סכומים קטנים או אסימונים וכו', שבאופן זה תתן במתנה גמורה במקרה שלא יחזיר, ובזה נמנעים מכל מכשול. והצעה זאת מועילה לאופן שהלוה הוא נאמן וישר וקיים חשש שכחה בלבד, שאז המתנה מועילה להפקיע ממנו איסור גזל. אך במקרה של סתם בני אדם שאינם בחזקת נאמנים אין הצעה זאת מועילה, שכן נשאר עדיין בעינו חשש של לפני עור לא תתן מכשול, שהרי הוא אינו יודע שאתה מחלת לו, ושמא תעלה בלבו מחשבה שלא לפרוע לך, והרי זה דומה למה שדרשו רבותינו על הפסוק, והי' יסלח לה כי הניא אביה אותה (במדבר ל') ודרשו רבותינו בספרי, במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה,